

لاس و خزال

۶۹

خزال کوتی: قسیکی زور ناخوش لهو مه جلیسه دا ژا بردووه
زور عیبه بو ئه نکو، هه لیه ته ته ما حو له ماله مهلا داود ومهلا نه بی کردووه
سبه یئی ده بیته شورته، ده لئین: ئه حمهد خانی سورچی وزوراری ماله مهلا نه بی
تالان کردووه

۶۹
قسهی ناخوش تاله، له پیش دلئی هیچکس شیرن نه بووه
ئهو مه جلیسه بو دانیشن نابیی، مه جلیسه که مان تیگ چوووه .

۷۰

ئه گهر به راهبهری یه کتری پخوون باز و ته ژلانه
پکهونه شهژ و جهنگ و لیک دانه
ویران ده بی ئهو دور و مه کانه
مه جلیس تیگ دان خه تایی براییم به گی لیتانه
ته حتمیلی کهن، چومکی ئهو مه جلیسه تپیدا یه شو بر و شه یئانه
ههموی سردار عیلان، ههموی نه ژره شیرری ژوژی مه یئانه
نه بادا که لاک پکهوی له گوژ و له گوژ خانه
ئهن، ئه حمهدخان به منی داوه نام و له گهل نیشانه :
گهردن لئینکی جه و اهیرات به نند و له گهل که مبه رینکی سی گوی یا قوتی
عه بدو له سه ن و له علی ژوممانه

ههر وه بزانی ئهن ایویم، نیچیری بازان ناکه ویتته دست بیگانه
وه ختی ئه وه نییه، عیلان ، عیل باشان ! له ته وای دونه ده که وینه سه ر قسه و
بوختانه .

ئه وه ئه حمهد خانی سورچی وزوراری کوتی: کهوشان بینن، ولاغان بینن، هه تا
بژوین! جا کوتی :

۶۹

خزال گفت: سخنی بسیار ناخوش در این مجلس گذشته است برای شما بسیار عیب است، البته به مال [و ثروت] ملاداود و ملانیبی طمع کرده اید فردا شهرت میشود، میگویند: احمدخان سورچی و زوراری خانه ملانیبی را غارت کرده است

سخن ناخوش تلخ است، [آن] در پیش دل هیچ کس شیرین نبوده است این مجلس برای نشستن نمیشود (مناسب نیست)، مجلسمان درهم ریخته است.

۷۰

اگر باز و طرلان برابر یکدیگر بخوانند

باهم نزاع و جنگ و دعوا بکنند

این دور و مکان ویران میشود

آشفته شدن مجلس خطای ابراهیم بگ لیتان است

تعطیل کنید، چون این مجلس شمرو شیطان در آنست

همه سردار ایل اند، همه تره شیر روز میدان است

مبادا جنازه در گور و گورخانه بیفتد

من، احمدخان بمن نام و نشانه داده است :

گردن بندی جواهر بند (= مرصع) با کمری سه گوی یا قوت عبدالحسن و لعلرمان

همانا چنان بداند من آن اویم، نخجیر بازان بدست بیگانه نمی افتد

وقت این نیست ایلان، ایلباشان! در تمام دنیا بر سر زبانها می افتیم .

این [است] احمد خان سورچی و زوراری گفت : کفشها را بیاورید ، الاغها

(اسبان) را بیاورید، تا برویم! پس [احمدخان] گفت :

۷۱

به وه کهم نه گهر آگا و موبینه

دلّی من گه لیک له هینش و له ژان و له تینه

نا بر ژیته وه قهت نهو برینه

سهت له عنهت له خووت و سهت له عنهت له مهلا نه بی ژدین شینه

نه وه بازی آسکه! دلخووشی دانه وهی به درو چی تیدا بهسته نینه

پاش سی ژوژی دیکه، نه گهر دلّت فروشتی، به دو چاوی ژهش ده کهی گریان و

به په نجهی شمخال ده کهویه خو پچزینه

کابرا به کی دیوانه ی شیتی هیچ مه نزلّی نه سه حی نینه

نه وه نه سدریاتی و بیه له دلّی تو ی هاویشتوره گهرمه برینه ،

۷۲

سهت له عنهت له خووت و سهت له آکارت

چون نهماوی له سهر قهول و قهرارت ؟!

خودا به ختی تیک دای و لیت تیک چو کار و بارت .

۷۳

مه گه له دنیا به دا چارده سعاعات له سهر بهک نه مینم

به جوریک عیلی مهلا نه بی و مهلا داود بشیونیم

ژیشه ی بنه ماله ی هزار ساله ده رینم

به جوریک ژمبی بی ژوحمی پچه قینم

درو مهرگ وه ها بو تایفه و نه زادت پچه قینم .

۷۴

نه من هیچ نیمه خودا حافیزیه

خودا حافیزی من خون ژیری و دوژمنایه تیه

قهستم به وهی کهم بی مه کانه و نه زه لیه

۷۱

سوگند بدانکه آگاه و مبین است
 دل من بسیار بدرد و برنج و بتاب است
 این زخم هرگز دوا نمیشود
 صد لعنت بر خودت و صد لعنت بر ملائبی ریش کبود
 این (= لاس) باز (= عاشق) آهو (= خزال) است ! دلجویی دادن بدروغ
 چیزی در آن بسته نیست

بعد از سه روز دیگر، اگر دلت را فروخته باشی، با دو چشم سیاه‌گریه میکنی
 و با پنجه شمشاد خود را پاره میکنی
 مردی دیوانه کالیوه [که] هیچ منزل معلومش نیست
 این اثرات اوست [که] به دل تو زخم انداخته است .

۷۲

صد لعنت بر خودت و صد لعنت بر رفتارت
 چون بر سر قول و قرارت نمانده‌ای ؟!
 خدا بختت را درهم ریخت و کاربارت درهم شد .

۷۳

مگر در دنیا چهارده ساعت بر سر (= روی) هم [زنده] نمائیم
 چنان ایل ملا داود و ملائبی را درهم ریزم
 ریشه خاندان هزار ساله را بیرون بیاورم
 چنان نیزه بی‌رحمی فرو برم
 چنان خار مرگ برای طایفه و نژادت بکارم .

۷۴

من هیچ خداحافظی ندارم
 خداحافظی من دشمنی و خون‌ریزی است
 قسم بدانکه بی‌مکان و ازلی است

به کس ناکورژینهوه قهلهمی حهق دهستی ایلاهییه
 گلئیییت لئی ناکهم ئهوش موقهدهری عاسمانیه
 جا بهدلی پزحهسزین دهبی دانیشی لهسهر مهیت وکهلایکی لاسه شوژی باله کییه.

۷۵

جا لاس دهلی :

آغای چه لهنگ قسان مهوژینه

به شهمال بلئی، بلئی : چه پکی گولم له دهستی مهرفینه
 ئه گهر کهسیکی پیماو بی، بلین : مهرده و له مهیدانی دا خون پزژینه
 ده بی له بیرى نهچی ئه تکی بهژنیکه باریک و دو چاوی شهینه
 ئه لعان ئه گهر ئه تو پیماوی به خهزال بلئی، بلئی : چوریکم آو بو پینه
 آزای لئی بیارویه، بلئی : زههری تی مهکه و دلّم مهپسینه
 شمقاریان قهت نه داوه به قهله، شمقار خوواردنی شهینه .

۷۶

خو دنیا پیک نایه به دهولت و به مال و بهسوار، له پشتهوه دهبنهوه سوواره
 زهینی خهزال ده، له خوئی داوه گوواره و کرهک وقه تاره
 ئه ملاک به کار نایه ، وه بزانه سووال کهری ئه گهر ده گهری کوچه به کوچه و

شار به شار

له کیست چو ئه برۆی که مهن کیش و دو چاوی به خوماره
 تا ئه و ژۆکه قسهت له سهر بهک بو، آزای ئه و جار که به خهزال بلئی : به من یاره.

۷۷

ئه حمهد خان گدراوه، خهریکی ئه وهی بو کیشه پکا : که بخودا وژدین سپی کهوتنه
 مابه پنی، نهیان هیشت به شدژ بین. ئه حمهد خان به زیزی ئه وه ژۆبی. ئه گهر زیز بو
 چووه، ده گهل براییم بهگی لیتانی ته گبیری کرد، ههرکیان کوتیان : به سهریان داده-
 دهین ، خهزال ایخسیر ده کهین ، ماله مهلا نه بی تالان ده کهین ! چون قووه و حیسابی
 خویان ساز کرد .

[اثر] قلم حق دست الهی بکس کشته نمیشود
از تو گلایه نمیکنم این هم مقدر آسمانی است
پس با دل پر از حسرت باید بر سر جنازه لاس بالکی بنشینم .
۷۵

پس لاس میگوید :

آقای محترم بیهوده مگو
به باد جنوبی بگو، بگو: دسته گلم را از دست مهربا
اگر کسی مرد باشد، بگویند: مرد است و در میدان خون فشان است
باید هتك [دارنده] بشن باریك و دو چشم شاهین^۱ را از یاد نبرد
الان اگر تو مردی به خزال بگو، بگو: برای من جرعه‌ی آب بیار
جرأت داری از او التماس کن، بگو: در آن زهر مریز و دلم را از هم مگسل
شنتقار را هرگز به زاغ نداده‌اند، شنتقار خوراك شاهین است .

۷۶

خود^۲ [کار] دنیا بدولت و بمال و بسوار بر نمی‌آید، [سوارانی که براسب] سوار
میشوند و در پشت [شخص حرکت میکنند]

به خزال بنگر، گوشواره و کرمك و قناره^۳ بخود زده است
املاك بکار نیاید، چنان بدان که گدایی اگر کوچه به کوچه و شهر به شهر میگردی
ابروی کمان کش و دو چشم به خمار از کیسه‌ات رفت
تا امروز سخنت مطاع بود، جرأت داری این بار به خزال بگو : یار من است.

۷۷

احمدخان برگشت، درصدد آن بود جنگ کند؛ کدخدا و ریش سفید به میان
افتادند (میانجی شدند)، نگذاشتند جنگ کنند. احمدخان بحال قهر این [است] رفت.
اگر (= وقتیکه) [احمدخان] قهر کرد بازگشت، با ابراهیم بگ لیتانی تدبیر کرد،
هر دو گفتند: بر سرشان حمله نموده، خزال را اسیر و خانه ملانبی را غارت میکنیم! رفتند
نیرو و تجهیزات خودشان را آماده کردند .

۱- مراد از «دارنده» بشن باریك و دو چشم شاهین» خزال است و همچنین در چند سطر
پایین‌تر مراد از «ابروی کمان کش و دو چشم به خمار» باز خزال است .
۲- خود ؛ برای تأکید است .
۳- کرمك و قناره از زیورآلات بشمار میروند .

لیبرهش له سما ییل عوزه یر بیان جهوت سەت کەس چو نه کن مهلا نه بی، کوتیان :
 آغا! ئەتۆ سەرداری اینمە ی . کابرایەك کەس نازانی له کۆ زاها تووه ، ئەتۆ له سەر وی
 نیوانی خۆت ئەوه دەگەڵ ئەحمەد خانی سورچی و زوراری تیک دا . به خودای کوزی
 خالیشمان دە کوزی و ماییشمان به تالان دەروا ! دل گوشته، بیواو ئەگەر فسینکیان له
 کن کرد دلی دەگوزی .

مهلا نه بی خەزالی بانگ کرد، لاسیشی بانگ کرد، کوتی : عەزیزم ! خۆ ئەتۆ
 گورگ نه بوی بیی دە کوزی اینمە وه ! ئەتۆ به هەدیای خەزالی ، خەزالی بۆ کەسیک
 دە بی وەک ئەحمەد خان ساحیب نیو و نیشان بی . ایستاش کاربکی وا مه که به آوری
 دەستی تۆ عینیککی هەزار و پینج سەت سألە لەوه یدا بیه تلخ . ئەتۆ دە بی بزوی امە جبورم
 ئەمن خۆم باویمە ماله ئەحمەد خان، هەتا وه کومیلله ته کهم به آزادی وسەر ئەفرازی دانیشن!
 لاس کوتی: ئەمن هاتم ئەتۆ له ژیر دەستی خەلکی دەر هینم . دلت تۆقی ئەحمەد
 خان دە توانی چ دەگەڵ تۆ بکا ؟

مهلا نه بی به مه بخی لاس ئەوه خەزالی دی، کوتی: قەدی میان کوتو یانه له عەنت
 لەو کەسە ی ئەگەر سوژی خۆی له بەر دەستی عافرت و ژن دە نی! چۆن ئەمن ایختیار
 و سەتە نەت و تەواوی هاچەری دلی خۆم دا به تۆ، ئەتۆ هیچ عەبیت نه کرد کابرایەکت
 به یدا کرد وه حەزی لی دە کە ی! ئەمن سبە نیی چ-جووایی ئەحمەد خان بەم ؟

سورچی و زوراری و ئیمان و گیلانگیسی، بیجگه له تۆ کەر ، هەزار و نۆ سەت
 سوواریان هەمو ی آغا و سەردار عییل هە یه . هەم آ بزوم دە چی ئەتۆ ایخسیر دە کەن هەم
 تەواوی ئەو عییلە تالان دە کزی و بی کیفایە تمان دە کەن .

هەچی زوتره ئەو کابرای بالەکی جووای بکه، با بزوا ! ئەمیش خۆم دە ماله
 ئەحمەد خان داویم ئەگەر دۆستایەتی به یدا بکه ی نه وه . خەزالی به دل پیی ناخۆش بو ،
 به زار کوتی : به لی !

در اینجا هم از ایل سمایل عوزه‌بری هفتصد کس نزد ملانبی رفتند، گفتند: آقا! تو سردار مایی. مردی [که] کس نمیداند از کجا آمده، تو بخاطر وی میانه خودت را این [است] با احمدخان سورچی و زوراری بهم زدی. بخدا [احمدخان] پسرای 'مان را هم میکشد و مال [و دارایی] مان هم به غارت میرود! دل گوشت است، مرد اگر (= و قتیکه) پیش او سخنی گفتند دلش تغییر میکند.

ملانبی خزال را بخواند، لاس را هم بخواند، [به لاس] گفت: عزیزم! تو خود گرگ نبودی [که] وارد مجمع ما شوی! تو بامید خزالی، خزال برای کسی مانند احمدخان بایسته است [که] صاحب نام و نشان باشد. اکنون چنین کاری مکن [که] با آتش دست تو ایلی هزار و پانصد ساله از میان برود. تو باید بروی! من مجبورم بخانه احمدخان پناهنده شوم، تا ملت من به آزادی و سرافرازی بنشینند (زندگی کنند)! لاس گفت: من آمدم ترا از زیر دست خلق دریاورم. دلت بترکد! احمدخان چه میتواند با تو بکند؟

ملانبی مخفیانه این [است] خزال را دید، گفت: قدیمیان گفته‌اند لعنت بر آن کس که سر خود را زیر دست عورت و زن می‌نهد! من اختیار و سلطنت و تمام کلید دل خودم را بتو دادم، تو چون هیچ عیب نکردی مردی را پیدا کرده‌ای باو عشق میورزی! من فردا چه جوابی به احمدخان بدهم؟

سورچی و زوراری و لیتان و میلانگیسی، غیر از نوکر، هزار و نهصد سوارشان همه آقا و سردار ایل هست. هم آبرویم میرود ترا اسیر میکنند هم تمام این ایل غارت میشود و ما را بی کفایت میکنند.

هرچه زودتر این مرد بالکی را جواب کن، برود! من هم خودم را بخانه احمدخان می‌اندازم تا دوباره دوستی پیدا کنیم. [این سخن] به دل خزال را ناخوش بود، بدهان گفت: بلی!

۷۸

ئەو خەزەل لە پینج سەعاتەى شەوئى- لاسیش خەيالى بوبزوا، کوتى: خراپم کرد
ئەو چل سووارەم لە دەستى خۆم دەر کرد. سبەينى دەژۆم، زى و شۆنيك پەيدا دە کەم-
چووە کن لاسى، بانگى کرد :

سووارە کەى سووار دەبى لە ئەسپىكى شير خەزاليە
دەلئىي ژۆستەمى ھازندەرانى، دەچى بۆ شەرى ديوى سپيە
دەلئىي سولتان سەيید وە قازى کەو تويە تير ئەندازيە
مەگەر ژۆزىكى لە ژۆزان ديبيتم ئەگەر سووار دەبو بۆ خەزايە ايماهى عەليە
ئەو غيرەت و تانوتەى لە نيو چاوانى تۆ دا يە ، لەوان زياتر ، لە نيو چاوانى
کەسى دیکە دا نيە

ئەوە ترسای لە قەمەى خەنجەرى ئەحمەد خانى سورچى و زورارى و خان قۆچى
خانى گيلانگىسيە ؟

خاتر جەم بە گە پچيەو نيو عىلى بالەك و بالەكیە
بە قسە پيمان قەرز دارى، دینە سەرت بۆ قەرز يە
سەر بە بى ئەجەل ناچیتەو بە بن بارستى گليە
ئەمەن لە تۆ زياتر زیندە گانيم نيە

خۆت لەسەر راستەى زکيفى زا بگرە، چاو لە ئەبرۆى مەن پکە و ، دەست پکە
بە تير ئەندازيە

و بەزانە سانى نەريمانى لە گولستانى ايرەمەى ھا تويەو، دەچيە سەرت ئەفراسياب
بە دۆرمانايە نيە

قەرە زولفت بۆدە کەم بە کەمەند بۆ ژۆزەى ئەگەر شەو و کەس آگای لە کەس نيە
ئەمەن دە پارژمەو لە بەر ئەو کەسەى ئەگەر ئەزەليە و ئەبەديە

۷۸

این [است] خزال پنج ساعت [گذشته از] شب-لاس هم خیال داشت برود، گفت:
بدکردم آن چهل سوار را از دست خود خارج کردم. فردا میروم، راه و روشی پیدا می‌کنم-
نزد لاس رفت، او را بانگ (خطاب) کرد:

سواریکه براسبی شیر غزالی سوار میشوی
گوی رستم هازندرانی، بجنگ دیو سفید میروی
گوی سلطان سید وقاصی^۱ به تیراندازی افتاده‌ای
مگر روزی از روزها دیده باشم که امام علی برای غذا سوار میشد
این غیرت و رشادت که در پیشانی تو هست، بغیر از آنان، در پیشانی کسی
دیگر نیست

آیا از قرمه^۲ی خنجر احمدخان سورچی و زوراری و خان قوچی خان گیلانگیسی
ترسیدی؟

خاطر جمع باش اگر به میان ایل بالک و بالکی برگردی
به سخن به آنان قرض داری، برای قرض بر سرت می آیند
سر بدون اجل بزیر توده گل نمیرود
من بی تو زندگانی ندارم
خودت را بر سر راسته رکاب نگاه دار، با بروی من نگاه کن^۳ و دست به تیراندازی کن
چنان بدان [که] سام نریسانی از گلستان ارم باز آمده‌ای، بر سر افراسیاب
به (= برای) دشمنی میروی
زلف سیاهم را برایت کمند می‌کنم، برای روز جنگ که کس از کس آگاهیش نیست
من التماس می‌کنم از آن کس که ازلی وابدیست

۱- ظاهراً مراد سعدبن ابی وقاص سردار معروف عرب است.

۲- قرمه؛ صدای برکشیدن تیغ از غلاف میباشد.

۳- خزال به لاس میگوید فن تیراندازی را از ابروان من بیاموز.

تاو له بهره‌ی زینت نه دا، کەس دارت نه کیشیته سەر باریه
 تازه‌کانه میرانه سنگ و بەزۆکی من، بۆ تۆ دیانته‌ته و دیاریه
 هه‌مو کەس ئەگەر سەر زە‌نیشتم دە‌کا، دە‌لین : بێ عاقل بو خەزالی و خەزالی
 شۆزی مه‌لا نه‌بیه

نازان تیری دەستی تۆ به‌کەس دە‌نایه و به‌کەس عیلاجی نیه
 دە بۆ به‌و کەسەت دە‌سپێرم ئەگەر دنیای دانا سه‌بارەت به‌ نه‌بیه
 خوسارت له‌ به‌ر بلیسه‌ی گەر و شینێ له‌ سمیلێ نه‌که‌وتی، باسکت له‌نگ نه‌بێ
 له‌ زۆزی دوژمنایه‌تییه !

۷۹

کوژە نه‌که‌ی له‌ وه‌یدا، دەستی منت بیته‌وه به‌ دامانه !
 نه‌که‌ی به‌ قسه‌ی مه‌لا نه‌بی ! ئەگەر به‌ من با به‌ و باوانه
 بێ غیره‌ته ! هیچ غیره‌تی نه‌ماوه له‌ ئێو چاوانه
 نه‌که‌ی پک‌وینه‌ ئه‌و زۆزی دلپیشان و دەست لێک به‌ردانه !

۸۰

آرامی دل‌م هه‌تا وه‌کو ئه‌و سه‌عاته له‌ لامه
 به‌ بێ تۆ شهرت بێ حه‌لالی دنیا له‌ من حه‌رامه
 ئەمن ده‌بێ ده‌گه‌ل تۆ بدینم کاو و کامه .

۸۱

نه‌که‌ی به‌ یه‌خسیر به‌ی دوواژده هه‌زار مال سمایل عوزه‌یرییه
 ئەمن دا بنیشم به‌ ژو سیاهی و به‌ ژو زه‌ردیه
 خاتر جه‌م به‌ ئەمن یه‌خسیر ده‌که‌ن، ده‌مه‌ن به‌ یه‌خسیریه
 جا تۆ بمری چاتره، ئەو ژیا نه‌ت بۆ چیه‌ه ؟

خورشید به پردهٔ زینت نتابد^۱، کس بر سر بارت دار نکشد^۲
 تازه (= دیگر) سینه و برهن میراث [احمدخان] است، برای تو تحفه و بخشش است
 همه کس سرزنش می‌کند، [مردم] می‌گویند: خزال و خزالِ رعناى ملانبی
 بی عقل بود

نمیدانند تیر دست تو به کس بیرون نمی آید و به کس علاجش نیست
 در برو ترا بدان کس میسپارم که دنیا را بخاطر نبی آفرید
 غبار آتشِ گروشین^۳ بر سبیلت نیفتد، در روز دشمنی [و جنگ] بازویت لنگ مباد!
 ۷۹

ای پسر دست منت به دامان باد، نکنی!
 بحرف ملانبی که پدر من است [گوش] نکنی!
 او بی غیرت است! هیچ در پیشانیش غیرت نمانده
 نکنی بدروز محنت و هجران بیفتیم!

۸۰
 تا آن ساعت که آرام دلم نزد من است
 بی تو حلال دنیا بر من حرام است
 من باید با تو کام بینم.

۸۱
 نکنی دوازده هزار خانوار سمایل عوزه‌بری را به اسارت بدهی
 من به رو سیاهی و رو زردی بنشینم
 خاطر جمع باش مرا اسیر می‌کنند، به اسارت می‌برند
 پس [در آن حال] تو بمیری بهتر است، زندگانی را چه می‌کنی؟
 بقیه دارد

۱- یعنی روز جنگ از زین پایین نیفتی و کشته نشوی.

۲- یعنی در دنیا کسی نتواند مغل تو باشد.

۳- گروشین (بفتح اول و سکون دوم و فتح سوم) نوعی تفنگ میباشد.